

UOT-811.521.1

Səhifə: 100 -104

<https://doi.org/10.59849/2663-8967.2025.1.100>

Xəyalə Muğamat
Sumqayıt Dövlət Universiteti
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
[*xayala.muqamat@sdu.edu.az*](mailto:xayala.muqamat@sdu.edu.az)
[*https://orcid.org/0000-0002-5252-8742*](https://orcid.org/0000-0002-5252-8742)

TÜRK DÜNYASININ MƏDƏNİ İRSİ – “DİVAN”IN EKOLOJİ LEKSİKASININ TƏHLİLİ

XÜLASƏ

“Divanü lüğət-it-türk” yalnız türkcə-ərəbcə tərcümə lüğəti yox, türk dilinin gücünü və geniş yayılma arealını nümayiş etdirən, türk folklorunu, coğrafiyasını, tarixini, inancını, sosiologiyasını, düşüncəsini və dünyagörüşünü əks etdirən dərin məzmunlu ensiklopedik xəzinədir. Tədqiqat işində “Lüğət”in qədim ekoleksikası leksik-semantik məzmununa görə, təbiət hadisələrini ifadə edən adlar, ətraf mühitin təbii yerini, landşaftını ifadə edən adlar, torpağı, təbii formasıyları ifadə edən adlar, flora və faunanı əks etdirən adlar, su təyinatı ilə əlaqəli adlar, maddələrin təyin edilməsi ilə əlaqəli adlar, hər hansı bir quruluşu və ya obyektı göstərən adlar kimi qruplaşdırılır.

Açar sözlər: *ekoleksika, iqlim dəyişiklikləri, ata sözləri, sahə leksikası, tarixi-genetik lay.*

Giriş. Dilin lüğət tərkibinin mənəvi şüura ən təsiredici silah olduğunu nəzərə alan uzaqgörən milliyyətçi və siyasi xadim Mahmud Kaşğari ədəbi-bədii düşüncəyə lüğət janrından istifadə etməklə sirayət etməyi hədəf seçmiş və məqsədini reallaşdırmağı bacarmışdır. Əsrlər ötməsinə baxmayaraq, lüğət həmişə türkün masaüstü sözlüyü olaraq qalmaqdadır. Lüğəti hər açdığımızda neçə-neçə dərin mənalı sözün yenidən nəzəri cəlb etdiyinə şahidi oluruq.

Türkologiya bəhəri hesab edilən Kaşğari dövrünün işlək dili olan ərəb dilini türk dili ilə müqayisə edərək, “türk dili ərəb dili ilə atbaşı gedir” qənaətini divanda cəsarətlə ifadə etmişdir. Türk dilinin – türkcənin, ortağ ünsiyyət dilinin kamilliyi, geniş işlənmə arealı və kütləvi istifadəsi ilə qürur duyan alim türklərin mükəmməl dövlətçilik tarixinə malik olduğunu ərəblərin diqqətinə çatdırmaqdan çəkinməmişdir. İslam şüurunu qəbul etmiş türkün öz soy-kökündən, milli mənsubiyyətindən, dini inancından əl çəkməsini istəməyən türkoloq dövrünün digər mütəfəkkirləri kimi türk mədəniyyətinin islam tapdağı altına alınmasına bu əsərlə münasibət bildirməyi də bacarmışdır. Kitab tək lüğət yox, tarixi-coğrafi əsər, mədəniyyət nümunəsi, folklor toplusu kimi də qiymətli məxəzdir.

M.Kaşğari “Divan”da bir tərəfdən ata sözləri, məsəllər, müdrik kəlamlar (savlar) vasitəsilə türkün tarixi xislətini özünə təlqin etməklə, o biri tərəfdən, lüğətin içində fürsət tapıb yeri düşdükcə türkün qəhrəmanlıq simvollarını – Alp Ər Tonqa, Şu və başqalarını yada salmaqla öz soydaşlarını ayıldır, səfərbər edir – öz tarixindən qürur duyan millət yad boyunduruğundan boyun qaçırır [2,s.14] deyər, xalqa çağırış edir.

Divanın ekoleksik layı. Divanın leksikasının tarixi-genetik layı əsasən türk mənşəlidir. Divanın leksik layına nəzər saldıqda aydın görünür ki, dil mənsubluğu etibarı ilə oğuz sözləri, qıpçaq sözləri, karluq sözləri üstünlük təşkil etsə də, lüğətdə kaşğarlara, çigillərə, gəncəklərə, suvarlara, soğutlara, bulqarlara, xaqanlara, barğanlara, toxsilərə, xotanlara, yağmalara, arğulara məxsus sözlər, ərəbcə sözlər, tibetçə sözlər, farsca sözlər də əksini tapmışdır [4,s.26-30].

XI yüzillikdə türklərin çoxçeşidli məşğuliyyətləri ilə əlaqədar olaraq zəngin söz ehtiyatına malik sahə leksikası da formalaşmışdır. “Divan”da məişət leksikası, iaşə leksikası, mifoloji leksika, qədim təbabət leksikası, astronomik leksika, onomastik leksika, etnonimik leksika, ekoleksika, coğrafi leksika, peşə-sənət leksikası, idman leksikası və bir çox digər sahə leksikası tədqiqata cəlb olunmuşdur. “Divan”dakı tarixi-genetik layın bir hissəsini ekoleksika təşkil edir.

Ekoleksik lay dövrün təbiət hadisələrini, ərazinin landşaftını, flora və faunasını, iqlimi, təbii sərvətləri və s. ilə bağlı yaranan və ekoloji anlayışları ifadə edən qədim sözlərdir. Məs.: kük (göy), taş (daş), tau (dağ), bataklık (bataqlıq), kır (sahə), tarplau (tarla), elqa (çay), dinqez (dəniz), kül (göl), yir (yer), koş (quş) və s. [4,s.69].

Müxtəlif ekoloji anlayışların formalaşmasının mürəkkəbliyi danışıq lüğətindəki sözün ilkin mənasından mürəkkəb motivli dolaylı ifadələrə qədər izlənilir. Bu baxımdan, “Divan”da işlənmiş ekoleksemləri təhlil edərək aşağıdakı leksik-semantik qruplar şəklində təsnif etməyi münasib bilirik:

1. Təbiət hadisələrini ifadə edən adlar: akin (sel, axıntı), bukak (göy qurşağı), çoğ (günəş şüaları), çoğlan (günəş şüalarının yerə düşməsi), əmir/imir/inqir (şeh, qırov, sis), əsin (əsinti, külək), kadh (qar fırtınası, insan öldürən boran), kar (qar), kasırku (qasırğa), kəlgın (böyük çaylarda və dənizdə qabarma), kırağu (qırov), kum (dalğa, su dalğası), kueğadh/kurğat (quraqlıq), pus (sis, duman), sayraş (suyun azalması, çəkilməsi, dayazlaşması), tapluk (yer yarıqları), tolı (göydən yağan dolu), tuman (duman, sis), tüpi/tipi (qar-boran, çovğun, tufan, külək), tütün (tüstü, duman), yağmur (yağmur, yağış), yaşın (şimşək), küz (payız), tanq (dan, dan üzü, sübh çağ, obaşdan), yaz (yaz, ilkbahar), yel (yel, külək, rüzgar, əsinti, meh, məltəm), bulıt/bulut (bulud), tənqək (hava).

2. Ətraf mühitin təbii yerini, landşaftını ifadə edən adlar: er (yer), yerə/yörə/yürə (yörə, çevrə, ətraf, mühit), burduz (bağ-bostan), korığ (qoruq, kiçik meşə), arğu (iki çay arası, uçurum), aşu (qırmızı torpaq, aşı torpağı), art (dağ beli, sıldırım, yoxuş, təpə), atiz/ətiz (iki dərə arasında keçid), bakku/baku (təpə, yüksək yer, yoxuş), boynak (dağ boyu, bələn, aşırım), batığ (bataqlıq, çayın dərin yeri), çağır (dar yol, cığır), çaxşak (dağ təpələrindəki daşlıq yer), çat (quyu), çuğurdan (uçurum, yarıq), en/yer/yox (çuxur, eniş), kadrak (dağ qatları, qıvrımları, yan, yamac), kat (yan, yamac), kemiş (qamış, qamışlıq), kaya (qaya), yalım (sıldırım dağın ətəyi), in (çuxur), koy/kuy (dərənin dibi), opuzluğ/obuzluğ (sıldırım yer), orun (yer, məqam, mövqə, məkan), ödh (dağ), saka (dağ yamacı), say (qara daşlıq yer), sənqir (dağ çıxıntısı, dağ burnu), sığra (iki dağ arasında geniş dərə), tağ (dağ), tarmut (dağların təpələri, dərələri), taş (daş, qaya, yazı, geniş açıqlıq), tatır yer (susuz və ağacsız yer), tənqri (göy, səma; böyük bir dağ), tiz (yüksək yer), urı (dərə, yol), tərinq (geniş dərə, yol), yalım (dik, sıldırım, yalçın), yəbənq (qumlu, bataq yer), yış (eniş, yoxuş), yolak (cığır), bucğak (yer qütrü, ekvator).

3. Torpağı, yeraltı sərvətini, təbii formasiyaları ifadə edən ekoloji adlar: balık/balk (çamur), balçık (palçıq), toprak (torpaq), toz/tür/tor (toz), yer (yer, yer üzü, torpaq).

4. Flora və faunanı əks etdirən adlar: atğak (sarı rəngdə bir bitki), Avn (ağac), awılku/afılğu (göz ağrısının dərmanı düzəldilən və palat boyanan bir ağac), balık (balıq), buğday/budğay (buğda), bükün (qönçə), boy (yeyilən bir ot, poy otu), bəzinç (qızılı rəng dərman bitkisi), çümgən (çəmənlilik, ayırıq otu), kuş (quş), tal (budaq), yığaç/suwlanq (qol-budağı olmayan ağac), tarığ (əkin, bitki, arpa, buğda, dənə, toxum, taxıl, darı), aba başı (tikanlı ot), anq (bir quş adı), anqıt (qızıl quş, flaminqo), küzküni (həşərat, atəş böcəyi), mandar (sarmaşiq, bitki), bala (quş və heyvan balası).

5. Su təyinatı ilə əlaqəli ekoloji adlar: kəlnqiz (sel), yulak (kiçik su mənbələri, bulaqlar), arık (arx, çay, kanal), kadhağ (kanal, arx, çay), kapçak (su qollarının bir-birinə birləşdiyi yer), kəwli/kənçəkə (çay ağzı), köl (göl, hovuz, su yığıntısı, dəniz), kölünq (gölcük, quşların yığıldığı su), öküz (irmaq, çay), sundırı/sunduri (dəniz), tamğa (1.gəmilərin lövbər saldığı liman, 2.delta, 3.körfəz), tarım (göllərə, qumsallara axan çay qolları), tənq (göl, bataqlıq), tənqiz (dəniz), tərənqək (su sızıntısı; su toplanması; qaynaq).

6. Maddələrin təyin edilməsi ilə əlaqəli ekoloji adlar: kömür (kömür), təmür (polad), kurç (polad), mandu (bir sirkə növü), bakıs (mis), kızıl (qızıl), ağu (ağı, zəhər), açığ (acı, turş), bu (buğ, buxar).

7. Hər hansı bir quruluşu və ya obyektı göstərən adlar: balık (qala, şəhər), keçik/keçiş (körpü, keçid), kənd/kən/kənt (şəhər, qala), oba (oba), ağlak (hücrə, yaşanmayan yer), aran (axur, at tövləsi), tarka/talka (qoruq), yazak (otlaq) [3].

Tarixən ana təbiətlə iç-içə yaşayan, təbiətdə baş verən təbii və fiziki prosesləri, iqlim dəyişikliklərini izləyən və müşahidə etdikləri hadisələrə nəzərən gündəlik həyat tərzlərini və işlərini

tənzimləyən türklər bəzi atalar sözləri və məsəllərdəki məcazların ifadəsində təbii elementlərdən (günəş, ay, dağlar, çay kimi) və ya təbiət hadisələrindən, təbiətdəki dəyişikliklərdən (külək, fəsillər kimi) qaynaqlanmağı da unutmamışlar. Onlardan bir neçəsinə diqqət yetirək:

“Qaynār ögüz kəçigsiz bolmās” [6,s.191]; [7,s.298] – Axar çay keçidsiz olmaz. Türk xalqına veriləcək mesaj bundan ibarətdir ki, böyük problemlər qarşısında ümitsiz olmayın, nə qədər böyük olursa-olsun, hər problemin bir həlli yolu var.

“Kökkä suğursa yüzkä tüşür” [6,IIc, s.81]; [7,IIc, s.6] – Göyə tüpürsən, üzünə düşəcək. Burada göyə tüpürmək cəmiyyətin böyük hesab etdiyi insanlara pislik etmək konsepsiyasına əsaslanır. “Yüksək mövqedən olan insanlara pislik edən aşağı mövqedən olan insanlar bu pisliliyin mənfi təsirinə məruz qalırlar, buna görə də bu davranışa düşməməlidirlər” düşüncəsi sətiraltı ötürülür.

Digər bir məsəldə deyilir: “Uyğur, yığac uzun kəs, təmür kışğa kəs” – Ey uyğur, ağacı uzun kəs, dəmiri isə qısa kəs (ağacı kəsəndə uzun kəs, lazım olsa, qısaldarsan, dəmiri isə qısa kəs, çünki onu döyməklə uzatmaq mümkündür).

“Divanü lüğət-it-türk”ün leksikası ilə klassik ədəbiyyatımızın və yazılı abidələrimizin dilinin müqayisəsi bir çox eynilikləri üzə çıxarır [2,s.26]. “Divan”da əksini tapan bəzi ekoloji ifadələri müasir ədəbi dilimizlə müqayisədə nəzərdən keçirək: tüpi kopdı – fırtına qopdu, ay kün keçti – ay, gün keçdi, kün sızdı – günəşin ucu göründü, ər arık kazdı – adam arx qazdı, ol yerig kəzdi – o, yer üzünü gəzdi (dolaşdı), kök tundi – göy üzü tutuldu (buludlandı), art tundi – dağ, təpə qarla örtüldü, yağmur tındı – yağmur dayandı (yağış dindi). Digər bir şeir nümunəsində işlənmiş çay və *bulaq* ekoleksemlərinə diqqət edək:

“Tünlə bilə köçəlim,
Yamar *suwin* keçəlim,
Tərñqük suwin içəlim,
Yuwğa yağı uwulsun”.
Gecə ikən köçəlim,
Yamar çayın keçəlim,
Bulaq suyu içəlim,
Yuxa yağı əzilsin.

“Lüğət”də ekoleksemlər sadə və mürəkkəb cümlə konstruksiyalarında da geniş şəkildə işlənmişdir. Sadə cümlə konstruksiyalarında işlənmiş *yəriğ*, *bulıt*, *akın*, *yaşın*, *esin*, *yagmur*, *kar*, *ot*, *tağ*, *yəlpin* ekoleksemlərinə diqqət edək:

“Tengri ol *yəriğ* yaratgan” – Yeri yaradan Tanrıdır.
“Tengri *bulıt* agıttı” – Tanrı bulud olduğunu bildirdi;
“Tengri *akın* akıttı” – Tanrı sel yağdırdı.
“Tengri *yaşın* yaşnattı” – Tanrı şimşək çaxdırdı.
“Tengri *esin* esnetti” – Tanrı yel əstdirdi.
“Tengri *yagmur* yagıttı” – Tanrı yağmur yağdırdı.
“Tengri ol *yagmur* yagıtgan” – Yağmur yağdıran Tanrıdır.
“Tengri *yagmur* yagturdi” – Tanrı yağmur yağdırdı.
“Tengri *kar* karlattı” – Tanrı qar yağdırdı.
“Tengri *ot* öndürdi” – Tanrı bitki bitirdi.
“Tengri *tağ* birle *yəriğ* basurdi” – Tanrı yer üzünü dağlarla basdırdı.
“Er *yəlpindi*” – Adama yel/külək vurdu.

Tabeli mürəkkəb cümlə konstruksiyasında işlənmiş ekoleksik vahidlərə nəzər yetirək:

“Bermiş səning bil
Yalnıq tapar kanıka
Kalmış tavar adhınınq
Kirsə kara orunka”.
Bil verdiyin sənindir
İnsan tapar gödəne
Qalan mal özgənindir,

Girsə qara torpağa.

İzahı: Bil ki, ancaq yediyin və bağışladığın şey sənindir, çünki insan oğlu ancaq öz qarnına xidmət edir. Elə ki, insan oğlu qara torpağa girdi, ondan qalan hər şey özgəyə qismət olur [1,s.210]. Şeir parçasından görüldüyü kimi, tabeli mürəkkəb cümlə növü olan tamamlıq budaq cümləsi baş cümləyə yalnız intonasiya ilə bağlanmışdır.

Tabesiz mürəkkəb cümlə konstruksiyasında işlənmiş ekoleksik vahidə diqqət edək:

İdil suyu aka kurur, akır,

Qaya dibin döyə durur, döyür

Balıq çokdur, *baka* durur, bakır,

Gölməçələr dəki olasıdır”.

İzahı: İdil suyu durmadan axır, quyuların dibini döyəcləyir, suyun daşması üzündən dolan gölməçədə çoxlu balıq və qurbağa qaynaşır [1,s.141]. Birləşdirmə əlaqəli tabesiz mürəkkəb cümlənin bir növü kimi xarakterizə olunan bu cümlədə eynizamanlı birləşdirmə əlaqəsi güclüdür, komponentlər zaman baxımından uzlaşır, icra edilən işin eyni vaxtda baş verdiyi ifadə olunur.

“Divan”da türklərin dini inancı, düşüncə tərzini və bağlı fikirlərini əks etdirən bəzi ifadələrə də rast gəlirik. Məsələn, türklərin axirətə inamı ilə bağlı “*ajun*” – dünya, aləm mənasını verən leksik vahid işlətdiyini görürük:

“Alp Er Tonğa öldi mü Isız ajun kaldı mu – Alpər Tonqa öldü mü? / Pis dünya qaldımı?”

“Atsa ajun uğrap ok tağlar başı kertilür” – Dünya ox atsaydı, dağların başı kəsiləcəkdi;

“Urmuş ajun pusuğun kılmış anı balığ / Em sem anğar tilenip sizde bulur yakığ” – Dünya pusqu kurdu, onu yaraladı, dərman axtarır sizdə tapır;

“Emgeksizin turgu yok munda tamu – Dünyada zəhmətsiz mövqe yoxdur;

“Ajun küni yulduzu tutçı togar” – Dünyanın günəşi, ulduzu durmadan doğar.

Lüğətin ekoleksik təhlili göstərir ki, söz birləşmələri və ifadələrdə, atalar sözü və məsəllərdə, sadə və mürəkkəb cümlə konstruksiyalarında rast gəlinən bu vahidlərin əksər qismi müasir türk dillərində və dialektlərində müəyyən fonetik dəyişikliklərlə və ya olduğu kimi işlənir.

“Divan”da müxtəlif təbii obyekt adları, su təyinatı ilə əlaqəli ekoloji adlar, hər hansı bir quruluşu və ya obyektə göstərən adlar, flora və faunaya əks etdirən adlar, ətraf mühitin təbii yerini, landşaftını ifadə edən adlar, təbiət hadisələri ilə əlaqəli adlar, maddələrin təyin edilməsi ilə əlaqəli ekoloji adlar və bir sıra digər ekoloji leksemlər verilir ki, bu, türklərin təbiətlə necə yaxın münasibətdə olduğunu, onunla harmoniyada yaşadığını göstərir. Təbiətə hörmət etikası nümayiş etdirən türklərdə təbiət canlı və müqəddəs varlıq kimi qəbul olunub. “Divan”da insanın öz torpağına, təbiətinə sahib çıxması ekoloji tərbiyədə dəyərlər sisteminin təbliği baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Nəticə: Lüğətin söz varlığını təhlil edərkən qədim türk tayfalarının və ləhcələrinin söz yaradıcılığının intensiv inkişafı haqqında nəzəri və praktiki məlumat alırıq. Bu gün də “Divan”ın leksik sistemi hər bir sahə üzrə söz resurslarının əsas prinsiplərini, adlandırma vasitələrini ortaya çıxarır. Lüğətdə toplanmış sözlər, söz birləşmələri, söyləmlər, cümlə konstruksiyaları və mətnlər linqvistik və sosioloji yöndən bir çox tədqiqatçılar tərəfindən təhlilə cəlb edilsə də, qədim modellərin daha ətraflı tədqiqinə zaman-zaman ehtiyac yaranır. Zəngin dil faktları bu mötəbər ensiklopediyanı hər zaman elmin əksər sahələrində istifadə mənbəyinə, tədqiqat obyektinə çevirəcəkdir. Dünya dilləri təbiət elmlərinin müxtəlif aspektləri ilə bağlı ümumi prinsipləri, anlayışları, tərifləri ortaya qoyan yeni ixtisaslaşdırılmış lüğətlərlə günü-gündən zənginləşir. Belə köməkçi vəsaitlərdən biri də “Ekoloji lüğət”dir [5] ki, tədqiqatlarımızda əsas mənbə rolunu oynayır.

Son dövrlərdə “Divanü lüğət-it-türk”ün rəqəmsallaşdırılması türk dünyasının ortaq mədəni irsinin qorunması və təbliği istiqamətində atılan mühüm addımlardandır. Bu proses əsərin nadir əlyazmalarının və tarixi məlumatlarının geniş auditoriyaya çatdırılmasına, elmi tədqiqatların dərinləşdirilməsinə və mədəniyyətimizin zənginliyinin nümayişinə xidmət edir. Əsərin rəqəmsallaşdırılması mədəni irsin qorunması (orijinal əlyazmaların zədələnməsinin qarşısının alınması), təbliği (internet və digər rəqəmsal platformalar vasitəsilə əsərin geniş kütləyə çatdırılmasına imkan yaradılması), əlçatanlığı (dünyanın müxtəlif yerlərindən olan alimlər, tədqiqatçılar və maraqlanan şəxslər üçün əlçatanlığın təmin edilməsi), tədqiqi (rəqəmsal versiya ilə

mətnin axtarışını, təhlilini və müqayisəsini asanlaşdırması) və gələcək nəsillərə ötürülməsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Kaşğari M. "Divanü lüğat-it-türk", 4 cildə, I cild, Bakı: Ozan, 2006, 516 s.
2. Kaşğari M. "Divanü lüğat-it-türk". 4 cildə, II cild, Bakı: Ozan, 2006, 400 s.
3. Kaşğari M. "Divanü lüğat-it-türk". 4 cildə, IV cild, Bakı: Ozan, 2006, 752 s.
4. Kazımov İ. Mahmud Kaşğari "Divan"ı və çağdaş türk dilləri. Bakı: Elm və təhsil, 2014, 224 s.
5. Məmmədov Q.Ş. Xəlilov M.Y. Ekoloqların məlumat kitabı. Bakı: Elm, 2003. 516 s.
6. Atalay B. Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi (I-IV). Ankara: TDKY, 1998.
7. Dankoff R., Kelly J. Mahmud al-Kaşğari Compendium of The Turkic Dialects (Divan Lugat-at Turk), I-III volume, Cambridge: Harvard University Press, 1982-1985, 431 pg.

Хаяла Мугамат

Культурное наследие турецкого мира – анализ экологической лексики «Дивана»

Резюме

«Диван Лугат ат-Турк» - это не только турецко-арабский переводной словарь, но и энциклопедическая сокровищница глубокого содержания, демонстрирующая силу турецкого языка и его широкий ареал распространения, отражающая турецкий фольклор, географию, историю, верования, социологию, мысль и мировоззрение. По лексико-семантическому содержанию древней эколексики «Словаря» в исследовательской работе: имена, обозначающие явления природы; имена, обозначающие естественное место среды, ландшафта; названия, обозначающие почву, природные образования; названия, отражающие флору и фауну; названия, относящиеся к назначению воды; названия, связанные с обозначением предметов; сгруппированы как имена, обозначающие любую структуру или объект.

Ключевые слова: эколексика, изменения климата, пословицы, полевая лексика, историко-генетический пласт

Xayala Muqamat

Cultural heritage of the turkish world – analysis of the ecological lexicon of "Divan"

Abstarct

"Divanü lüğat-it-turk" is not only a Turkish-Arabic translation dictionary, but an encyclopedic treasure of deep content that demonstrates the power and wide spread of the Turkish language, reflects Turkish folklore, geography, history, faith, sociology, thought and worldview. According to the lexical-semantic content of the ancient ecolexics of the "Dictionary" in the research work: names denoting natural phenomena, names denoting the natural place of the environment, landscape, names denoting land, natural formations; names reflecting flora and fauna; names related to water destination ; nouns related to the designation of any structure or object are grouped together.

Key words: ecolexics, climate change, proverbs, field vocabulary, historical-genetic layer.

Çapa tövsiyə edən: *Sumqayıt Dövlət Universiteti*

Rəyçilər: *dos.B.İ.Eminli*
dos.A.C.Məmmədova